

Политикономическата хибридность на Обединените арабски емирства като държава от нов тип

Даниел Петров*

Резюме: Настоящата статия изследва политикономическия модел на Обединените арабски емирства (ОАЕ) през призмата на авторитарната модерност, пострентиерната трансформация и стратегическата адаптация в условията на глобална несигурност. Анализът поставя под съмнение класическите предпоставки на модернизационната теория, според които икономическият растеж неминуемо води до политическа либерализация, като демонстрира как ОАЕ консолидират авторитарна структура чрез съвременни средства за управление, иновации и международна легитимност. Методологията е основана на качествен анализ на вторични данни от международни източници (Световната банка, FAO), комбиниран с критическо интерпретиране на релевантни теоретични рамки в областта на институционалната икономика, социологията на развитието и сравнителната политика.

Централна теза на изследването е, че ОАЕ представляват нов тип държавност – хибридна, технократична и глобално позиционирана – при която легитимността не произтича от демократични механизми, а от ефективност, резултати и контрол върху рентниери и инфраструктурни потоци. Разглеждани са пет основни измерения на този модел: политическата система, икономическата диверсификация, устойчивото земеделие, социалната политика и външната политика. Всяко от тях показва как държавната власт се трансформира в инструмент за управление на бъдещето. Статията предлага нова перспектива за разбирането на възможните конфигурации между власт, икономика и общество в XXI век и служи като критическо допълнение към дебата за алтернативите на либералния политически рег.

Ключови думи: ОАЕ, авторитарна модерност, политикономия, устойчиво развитие, рентниерна държава.

JEL: P48.

* Даниел Петров е научен асистент в Институт по аграрна икономика – София

Увод

В съвременната политическа икономия се наблюдава възникването на нови държавни модели, които оспорват утвърдените бинарни противопоставяния – между демокрация и авторитаризъм, между развит и развиващ се свят, между устойчивост и растеж. В този контекст Обединените арабски емирства (ОАЕ) представляват особено интересен обект на анализ, тъй като съчетават елементи от традиционна политическа структура – монархия, централизирана власт и ограничено гражданско участие – с активна икономическа диверсификация, висока степен на технологично проникване и амбициозна визия за бъдещето. Тази специфична конфигурация изисква интердисциплинарен подход, който интегрира концепции от политическата икономика, социологията на развитието и теорията на устойчивостта. Изхождайки от традицията на институционалната икономика и неoinституционалния подход (North, 1990), можем да разглеждаме ОАЕ като пример за адаптивна институционална архитектура, при която рентите от природни ресурси се насочват към стратегически инвестиции в инфраструктура, човешки капитал и глобално позициониране.

За разлика от класическия модел на „проклятието на ресурсите“ (Sachs and Warner, 1995), който предполага институционална инерция и икономическа зависимост от износа на суровини, ОАЕ демонстрират капацитет за дългосрочно стратегическо

планиране и ефективно преразпределение на петролните приходи – чрез инвестиционни фондове, образование, иновации и модерна инфраструктура. Този подход напомня на „developmental state“ (Evans, 1995), но в своя авторитарен и технократичен вариант, ориентиран не към политическа либерализация, а към постигане на конкретни резултати. В този смисъл, ОАЕ не просто адаптират западни модели, а изграждат собствен хибриден път, който може да бъде определен като „технологично-авторитарен неомеркантилизъм“ – форма на държавност, при която държавата действа едновременно като регулатор, инвеститор и предприемач. Това съответства на логиката на „entrepreneurial state“ (Mazzucato, 2013), приложена в условията на централизирана власт и ограничен политически плюрализъм.

Тази хибридность не бива да се тълкува като временен компромис или преходна аномалия, а по-скоро като целенасочен, стратегически избор – рационален отговор на глобалните предизвикателства: климатични промени, регионална нестабилност и необходимост от поствъзглеродна трансформация. От тази гледна точка, възходът на ОАЕ може да се разгледа и през призмата на теорията за „държавния капацитет“ (Mann, 1984), която акцентира върху способността на институциите да мобилизират ресурси, да поддържат легитимност и да осъществяват трансформации. В случая на Емирствата виждаме именно такава инфраструктурна мощ – особено в транспорт,

енергетика и дигитална свързаност – реализирана чрез държавно ръководени инвестиции и стратегически партньорства с глобални корпорации. Легитимността на системата, макар и не базирана на демократично представителство, се поддържа чрез резултати: икономически просперитет, социална стабилност и културна идентичност, активно възпроизводена чрез политика като „Emiratisation“. Това съответства на концепцията за „резултатна легитимност“ (Schatz, 2009) и демонстрира алтернативен механизъм на обществена консолидация. В този контекст, въпросът не е дали ОАЕ ще се демократизират, а дали техният институционален модел ще съумее да съхрани устойчивостта си при нарастваща глобална несигурност и вътрешни демографски предизвикателства.

Методологическият подход в настоящото изследване се основава на качествен анализ на вторични данни от международни източници, включително Световната банка и Организацията по прехрана и земеделие на ООН (FAO), както и на критически прочит на релевантната академична литература. Анализът ще обхване икономически показатели като БВП по сектори, темпове на диверсификация и производителност на труда; социални индикатори като образование, здравеопазване и неравенство; както и екологични индикатори, свързани с водна ефективност и устойчиво земеделие. Особено внимание ще бъде отделено на парадокса на съвместно съществуваща

икономическа отвореност и политическа затвореност – предизвикателство към модернизационната теза на Lipset (1959), според която икономическото развитие води до демократизация. Вместо това, ОАЕ илюстрират форма на нелиберален технократски авторитарен утилитаризъм – според критичния коментар на рецензента – при която легитимността не произтича от процедурна демокрация, а от предоставяне на резултати, сигурност и стратегическо лидерство. Този модел все повече се явява привлекателен за други държави от Глобалния Юг, които търсят алтернатива на либералната и неолибералната ортодоксия.

В този смисъл е уместно да се направи сравнителен паралел с Китай и Турция – две страни, които също демонстрират устойчиви форми на икономически растеж в условията на ограничен плурализъм. Китай предлага модел на централизирана партийна държава с дългосрочно технократично планиране и експанзивна геоекономика, докато Турция демонстрира по-променлива форма на „избирателен авторитаризъм“, балансиращ между изборна легитимност и концентрация на властта. В сравнение с тях, ОАЕ изпъкват не с мащаб или демографски ресурс, а с институционална ефективност, глобална логистична свързаност и стратегическа неутралност – елементи, които изграждат един от най-отчетливите новотипови политикономически хибриди в съвременната международна система.

Таблица 1. Сравнителен профил на политикономическите модели на ОАЕ, Китай и Турция

Критерий	ОАЕ	Китай	Турция
Модел на управление	Конституционна монархия; федерализъм с неопатримониални елементи	Еднопартийна система; централизирана комунистическа държава	Избирателен авторитаризъм; президентска система
Източник на легитимност	Резултатна легитимност, стабилност, просперитет	Идеологическа и резултатна легитимност; национализъм, развитие	Комбинация от изборна и „харизматична“ легитимност
Икономическа стратегия	Диверсификация чрез инвестиционни фондове и иновации	Държавен капитализъм, индустриално преустройство, техно-национализъм	Нео-либерален капитализъм с националистически елементи
Роля на държавата	Технократична, интервенционистка, държавата е инвеститор и стратег	Централизирана директива във всички икономически сфери	Променлива; често популистка и краткосрочна икономическа интервенция
Социална политика	Дуалистичен режим – преференции за граждани, ограничени права за мигранти	Стремеж към социална хомогенизация чрез програми за намаляване на бедността	Поляризирана система, силни зависимости от държавната подкрепа
Геополитически подход	Инфраструктурна геополитика, стратегическо балансиране	Геоикономическа експанзия – Belt and Road Initiative	Регионален активизъм с амбиции за лидерство в Близкия изток
Отношение към плурализма	Ограничен плурализъм; контролирани публични дискурси	Потискане на алтернативни политически структури	Формален плурализъм с нарастващи ограничения
Роля на технологиите	Висока интеграция в управление и устойчивост	Надзор и индустриална стратегия чрез дигитални технологии	Ограничена интеграция, фокус върху контрол, не толкова върху иновации

Източник: авторски анализ на база данни от World Bank (2023), WEF (2022), FAO (2022), UNDP (2022), както и академични публикации на Evans (1995), Bellin (2004), Mazzucato (2013), Davidson (2009).

Следователно, анализът на политикономическия модел на ОАЕ не е акт на академична любознателност, а необходимо усилие за разбиране на нововъзникващи конфигурации между власт, икономика и общество в XXI век.

1. Исторически контекст и политическа система

Историята на ОАЕ не може да бъде разбрана единствено чрез обективните измерения на времевата хронология; тя изисква интерпретация през

призмата на институционалното изграждане, регионалната геополитика и съзнателно проектираната държава в условията на постколониален Близък изток. Формирани през 1971 г. в резултат на оттеглянето на Великобритания от „договорните държави“ в Персийския залив, ОАЕ възникват като федерална конфигурация от седем емирства, обединени от конституция, която съчетава монархическия суверенитет на всяка единица с централизирана национална власт. Тази институционална структура, често възприемана като компромис между автономия и интеграция, в действителност се е превърнала в източник на устойчивост, като позволява адаптивност и гъвкавост в управлението - качества, които институционалната икономика разглежда като критични за дългосрочната ефективност на държавите.

Политическата система на ОАЕ може да бъде определена като „неопатримониален федерализъм“ – съчетание от патримониални връзки, персонализирано лидерство и формализирани институционални рамки, в които властта се предава по наследство, но функционира в рамките на координационни и стратегически механизми, включващи Федералния върховен съвет, министър-председателя и президента. В съвременната социологическа литература този модел попада в обхвата на „стабилен авторитаризъм“, дефиниран от учени като Bellin (2004), според която устойчивостта на авторитарните режими в арабския свят

произтича от комбинация от репресивен апарат и отсъствие на структурни предизвикателства за властта.

В случая на ОАЕ обаче наблюдаваме не просто стабилност чрез принуда, а институционализирана предвидимост, постигната чрез изграждане на вертикални канали за политическо посредничество между елитите и обществото, особено чрез икономическо интегриране на гражданите в държавно-ориентирани структури. С други думи, това е форма на неокорпоратизъм, в който властта не се легитимира чрез представителство, а чрез управление на просперитет, като този модел намира съответствие с „rentier state theory“ (Mahdavy, 1970; Beblawi, 1987), според която икономиките, зависими от ренти – в случая от изкопаеми горива – могат да използват тези приходи за изграждане на социален договор, основан на разпределение, а не на участие.

Но ОАЕ надхвърлят класическата рентниерна парадигма, защото трансформират рентите в инвестиции в икономически сектори с висока добавена стойност, в това число иновации, инфраструктура, авиация, логистика, туризъм и дигитални технологии. Това налага корекция на концептуалния модел – от рентниерна държава към „пост-рентниерна модернизираща автократия“, в която централизираната политическа власт съществува съвместно с отворена и глобализирана икономика. В исторически план тази трансформация е възможна благодарение на три ключови фактора: първо, наличието на харизматично и

прагматично лидерство – особено в лицето на шейх Зайед бин Султан ал-Нахаян, чиято визия за национална интеграция се основава на синтез между традиционните племенни лоялности и модерната държавност; второ, последователната политика на „state building“, при която институциите се изграждат не чрез механично копиране на западни модели, а чрез адаптация към локалния контекст; и трето, стратегическото използване на външни партньорства – било то с Великобритания, САЩ или Китай – за получаване на технологичен и политически капитал. Политическата структура на ОАЕ включва също и интересен баланс между формални и неформални институции – концепция, добре разработена от Helmke и Levitsky (2004), които разглеждат неформалните институции като онези правила, които не са официално установени, но оказват значително влияние върху политическото поведение. В случая на ОАЕ, племенните и семейни мрежи, както и културни кодове, свързани с чест, лоялност и йерархия, играят ключова роля в управлението, въпреки наличието на модерни бюрократични структури. Това обаче не води до институционална дисфункция, а напротив – служи като механизъм за адаптивно управление, който спомага за интеграцията на традиционните елити в съвременната държавна машина.

От гледна точка на легитимността, политическата система на ОАЕ не се опира на демократични избори, а на резултатна легитимност,

произтичаща от способността на държавата да доставя публични блага, да гарантира сигурност и да съхранява културната идентичност в условията на бърза модернизация – модел, който намира съответствие в т.нар. „performance legitimacy“ (Schatz, 2009). В този смисъл консолидираната политическа структура на ОАЕ не е архаична, а стратегически адаптивна – способна да балансира между традиция и модерност, между локална идентичност и глобална интеграция, между авторитаризъм и рационално управление. Това я прави особено релевантна за изследване в контекста на глобалните дебати за алтернативни пътища към развитие, при които демократизацията не се разглежда като необходимо условие за просперитет. Историята на ОАЕ ни предоставя не просто пример за успешно изграждане на държавност в постколониален контекст, а лаборатория за изследване на съвременни форми на управление, които съчетават политическа централизация с икономическа отвореност и технологична иновация – конфигурация, която изисква преосмисляне на установените категории в политическата теория и икономическия анализ.

2. Икономическа трансформация: От изкопаеми горива към устойчиво развитие

Икономическата трансформация на ОАЕ от рентна икономика, зависима от въглеводородни ресурси, към пост-индустриална икономика, основана на знание, иновации и глобални услуги,

представлява една от най-емблематичните и същевременно аналитично предизвикателни динамики в съвременната политическа икономия. Класическата теория за рентната гържава (rentier state theory), развита от Mahdavi (1970) и по-късно доразвита от Beblawi и Luciani (1987), предсказва, че икономии, зависими от ренти, обикновено страдат от институционална стагнация, ниска производителност и липса на иновации, поради отсъствието на необходимост от фискална легитимация и индустриално развитие. В случая на ОАЕ обаче се наблюдава целенасочена и структурирана стратегия за диверсификация, в рамките на която рентите се използват като инвестиционен ресурс, а не като средство за краткосрочно потребление. Централната роля в този процес играят гържавните инвестиционни фондове, най-вече Abu Dhabi Investment Authority (ADIA), които се явяват инструмент за интергенерационен трансфер на богатство и хеджиране срещу колебанията в петролните пазари. Преходът към икономика, основана на знание, се осъществява чрез три взаимосвързани вектора: първо, изграждане на инфраструктура и институции, благоприятни за иновации; второ, развитие на човешки капитал чрез образование, привличане на таланти и дигитална грамотност; и трето, създаване на глобални клъстери в сектори с висока добавена стойност, като логистика, финансови услуги, изкуствен интелект и възобновяема енергия.

Според докладите на Световната банка (2023), дялът на нефинансовия частен сектор в БВП на ОАЕ надвишава 70%, а петролните приходи формират едва около 30% от националните приходи – радикална трансформация в сравнение с 80-те години, когато петролните ренти доминираха икономическата структура. В този контекст теоретичният модел на „capability approach“, предложен от Amartya Sen (1999), предлага полезна рамка за анализ: трансформацията на икономиката на ОАЕ не е просто функционално пренасочване на ресурси, а процес на създаване на нови възможности и капацитети – както институционални, така и индивидуални – за участие в глобалната икономика.

Подходът на ОАЕ към технологиите е особено показателен: чрез инициативи като „Smart Dubai“, „Artificial Intelligence Strategy 2031“ и изграждането на свободни икономически зони като Dubai Internet City, гържавата активно се позиционира като платформа за иновации и дигитално предприемачество. Това поставя ОАЕ в категорията на „innovation-driven economies“, според класификацията на Световния икономически форум (WEF, 2022), които се характеризират с висока интензивност на научноизследователска и развойна дейност, наличие на рисков капитал и висококвалифицирана работна сила.

Въпреки това, критичният анализ разкрива и определени парадокси: например, въпреки мащабните инвестиции в образователната система, тя все още разчита в значителна степен

на чуждестранни експерти и консултанти, а процесът на „Emiratisation“ – политиката за интегриране на местното население в частния сектор – се сблъсква с институционални и културни бариери. Този феномен е съвместим с теорията на Acemoglu и Robinson (2012) за „включващи“ срещу „изключващи“ институции: въпреки че ОАЕ развиват иновативна икономика, институционалният достъп до участие в нея е силно селективен, като основната икономическа активност е задвижвана от мигрантска работна сила, докато местните граждани са концентрирани в публичния сектор.

Съществуващото разделение на труда създава асиметрия между модерността на икономическата структура и традиционната структура на социалната стратификация – въпрос, който повдига фундаментални проблеми за устойчивостта на модела в дългосрочен план. На макроравнище обаче ОАЕ успяват да се позиционират като ключов търговски и логистичен хъб, с пристанища и летища от световна класа, които генерират значителна част от БВП. Използването на публично-частни партньорства (PPP) като инструмент за ускоряване на инвестициите и намаляване на фискалната тежест е в съответствие с теоретичните принципи на „new public management“, които подчертават ефективността на пазарно ориентирани механизми в публичния сектор (Hood, 1991).

Наред с това, инвестициите във възобновяема енергия – особено в рамките

на проекта „Masdar City“ – демонстрират стратегическа визия за декарбонизация на икономиката, която съчетава устойчивост с иновативност, в духа на т.нар. „green growth“ парадигма. Доклади на IRENA (2023) показват, че ОАЕ са сред водещите инвеститори в соларна енергия на глава от населението в световен мащаб. Тази трансформация подчертава необходимостта от преосмисляне на доминиращите теории в политическата икономия, които често разглеждат авторитаризма като несъвместим с иновационния капацитет. В случая на ОАЕ наблюдаваме „управляема модерност“ – концепция, при която държавата играе ролята на активен агент на развитие, като инвеститор, регулатор и визионер, без да се отказва от контрола върху политическите процеси. Това превръща икономическата трансформация на Емирствата не просто в успех на диверсификацията, а в проявление на нов модел на икономически прогрес, при който знанието и контролът не се изключват, а се синтезират в рамките на стратегическа държавност, способна да оперира в условията на глобализирана и висококонкурентна икономика.

3. Устойчиво развитие и аграрна политика в пустинята

В условията на екологична екстремност, характеризираща се с минимални валежи, високи температури и оскъдни почвени ресурси, усилията на ОАЕ да изградят устойчива система на земеделско производство представляват изключителен пример за технологично

обусловено преодоляване на природни лимити, което подковава класическите разбирания за пределите на растежа в ресурсно-дефицитни среди. Според теорията за екологичните режими (Dryzek, 1997), устойчивото развитие се осъществява не като отказ от икономически растеж, а като преход към нови парадигми на производство, при които природните ограничения се адресират чрез иновации, ефективност и институционални адаптации. Точно такава е логиката, по която ОАЕ рефлексивно формулират своите аграрни и екологични стратегии: от началото на XXI век насамот страната преминава от пустинно земеделие, основано на изчерпване на подземни води, към комплексна система от хидропонни инсталации, вертикални ферми, прецизно капково напояване и генетично модифицирани култури, които позволяват рязко повишаване на добивите при минимално потребление на ресурси.

Данни от FAO (2022) показват, че въпреки екстремната климатична среда, ОАЕ постигат над 60% самозадоволяване с определени пресни продукти (като домати, краставици и салати), а обемът на инвестиции в агротехнологии през последното десетилетие надвишава 1,5 милиарда щатски долара – значително повече от всяка друга страна от региона на Залива. В теоретичен план тази аграрна трансформация може да бъде разгледана през концепцията за „екологична модернизация“ (Mol And Spaargaren, 2000), според която устойчивото развитие не предполага радикална промяна на системата, а

вътрешна трансформация на производствените процеси чрез технологични и управленски иновации, реализирани в рамките на пазарни и институционални логики. Именно такъв е случаят с ОАЕ, където аграрната политика не се разглежда като самостоятелен сектор, а като част от по-широка национална стратегия за устойчивост, сигурност и глобално лидерство в технологиите.

Националната стратегия за продоволствена сигурност (UAE Food Security Strategy 2051) е организирана около пет приоритета: диверсификация на източниците на внос, локализиране на устойчиво производство, намаляване на хранителните отпадъци, управление на водата и адаптация към климатичните промени. Това я поставя в пълно съответствие с индикаторите на Целите за устойчиво развитие (SDGs), особено SDG 2 (Zero Hunger), SDG 6 (Clean Water and Sanitation) и SDG 12 (Responsible Consumption and Production). Но аграрната политика в ОАЕ не е само резултат от рационално планиране – тя е и геополитически инструмент, чрез който страната укрепва влиянието си в Африка и Азия чрез транснационални инвестиции в земеделски активи, контрол върху водни ресурси и изграждане на вериги за доставки, свързани с хранителната сигурност. Според анализите на von Braun and Meinzen-Dick (2009), такива трансгранични аграрни инвестиции – често наричани „land grabbing“ – могат да представляват форма на аграрна геополитика, при която ресурсната несигурност в една държава води до контрол върху чуждестранни

производствени системи. В този смисъл устойчивостта на ОАЕ се разгръща не само вътрешно, чрез иновации, но и външно, чрез експанзия на контрол върху ресурсни потоци. Паралелно с това, политиката за управление на водните ресурси в страната представлява образец пример за рационализиране на ресурсите при условия на екстремна недостиг: чрез въвеждане на водомерни системи, повторна употреба на отпадъчни води за напояване и десалинизация, страната постига един от най-високите индекси за ефективност в използването на водните ресурси в Близкия изток (World Bank, 2023).

Все пак критичният анализ налага да отбележим, че процесите на технологична устойчивост в аграрния сектор на ОАЕ са силно капиталоемки и разчитат на централизирани инвестиционни решения, което ги прави уязвими на глобални шокове.

Според теоретиците на „resilience thinking“ (Walker et al., 2004), устойчивостта не се определя само от текущата ефективност на системата, а и от способността ѝ да се адаптира при несигурност – в този контекст, аграрната стратегия на ОАЕ изисква изграждане на по-дълбоки механизми за локална адаптация, обществено участие и екосистемна интеграция. Настоящият модел, макар и иновативен, остава централизирано управляван и технократски, с ограничено участие на граждански организации и локални общности, което създава риск от социална уязвимост и ограничена институционална устойчивост в дългосрочен план.

Въпреки това, при сравнителен анализ с други държави от региона, ОАЕ остават пионер в прилагането на „high-tech sustainability“ – парадигма, в която устойчивото развитие се осъществява чрез дигитализация, автоматизация и изкуствен интелект, а не чрез органично развитие на земеделски практики. В този смисъл, аграрната политика на Емирствата не представлява връщане към природата, а радикално преосмисляне на природата чрез технологии – подход, който поставя страната в авангарда на т.нар. „четвърта аграрна революция“ (Klerkx et al., 2019).

4. Социална политика и човешки капитал

Социалната политика на ОАЕ представлява не просто инструмент за разпределение на икономическите ренти, а централен елемент от стратегическата визия на държавата за изграждане на устойчив, лоялен и продуктивен човешки капитал в контекста на авторитарно управление и пострентна икономика. Подобна политика се осъществява в уникален демографски контекст: местното гражданско население представлява едва около 11% от общото население на страната, докато останалите са временно пребиваващи работници от Азия, Африка и други региони (World Bank, 2023).

Тази крайна асиметрия предопределя изключително специфична форма на социално инженерство, в рамките на която държавата прилага дихотомичен модел на достъп до социални блага – включително образование,

здравеопазване, жилищно настаняване и трудова сигурност – строго резервирани за гражданите, докато чуждите граждани подлежат на пазарна логика, с ограничени социални права и временен правен статут. В теоретичен план това съответства на понятието „dual welfare regime“ (Shalev, 1996), при което една и съща държава поддържа паралелни социални системи, основани на различни критерии за принадлежност, като това не е резултат от институционална неефективност, а от съзнателен политически избор за поддържане на социална хомогенност и политическа лоялност в рамките на гражданската група. В този контекст понятието за „граждански капитализъм“ (Davidson, 2009) става особено релевантно: социалните политики на ОАЕ не просто удовлетворяват потребности, а създават класа на зависими и лоялни граждани, свързани с държавата чрез широкомащабна система от субсидии, директни трансфери и преференциален достъп до публични дължности.

Националната програма за „Emiratisation“, насочена към увеличаване на дела на местните граждани в частния сектор, показва двойствена природа на социалната интеграция: от една страна тя цели да ограничи зависимостта от чуждестранна работна ръка, но от друга страна среща системна съпротива от страна на частните работодатели, поради пониската конкурентоспособност и различните трудови нагласи на местните работници (Al-Waqfi and Forstenlechner,

2014). Това поражда институционален конфликт между ефективността и социалната кохезия – дилема, която изисква изобретателни политики за обучение, мотивация и трудова мобилност. Въпреки инвестициите в образование и научна инфраструктура – включително откриването на кампуси на международни университети като New York – индексът за човешки капитал в ОАЕ все още остава под нивата на водещите икономики, особено по отношение на съвкупната производителност на труда (WEF, 2022). Това налага да се анализира човешкият капитал не само в количествени, но и в качествени термини, използвайки подхода на Becker (1993), според когото човешкият капитал е съвкупност от знания, умения и здравословно състояние, които влияят върху икономическата стойност на индивида.

В случая на ОАЕ, значителна част от „технологичната“ икономика се обслужва от високкоквалифицирани чужденци, докато образователната система за местните граждани остава с акцент върху хуманитарните и административни науки, а не върху инженерство, математика или наука – което създава структурна неадекватност спрямо изискванията на новата икономика. Съществува също и напрежение между социалното равенство и културната хомогенност: политиките за жилищна подкрепа, преференциален достъп до държавни работни места и субсидии за брак между граждани целят да запазят националната идентичност, но също така възпроизвеждат патерналистски

модели на зависимост, които ограничават социалната мобилност извън контекста на държавно покровителство.

Според Esping-Andersen (1990), социалните режими се различават по степента на де-комодификация на труда – т.е. в каква степен достъпът до социални блага е зависим от участието в пазара. В случая на ОАЕ, гражданите са почти напълно де-комодифицирани, докато мигрантите са напълно комодифицирани – неравенство, което е институционално легитимирано и прието. Това поражда социално-политическа стабилност, но също така блокира формирането на гражданско общество в класическия смисъл, тъй като съществуват ясно дефинирани граници на принадлежност, участие и представителност. Политиката към имиграцията, която допуска временна и силно регулирана мобилност на чужденци, също така предотвратява социална интеграция, което противоречи на теорията за социалната кохезия, според която устойчивото общество изисква споделени идентичности и общи институционални рамки (Chan et al., 2006).

Въпреки това, държавата успява да компенсират отсъствието на гражданско участие чрез формализирана държавна идеология, ориентирана към национална гордост, модернизация и бъдещност – идеология, която се поддържа чрез образователната система, медиите и символичната архитектура (особено в Дубай и Абу Даби), превръщайки самото развитие в политически легитимиращ нарратив.

Въпросът за равенството между половете също заслужава внимание: въпреки официалната реторика за еманципация и подкрепа на жените, действителното участие на жените в трудовия пазар и управлението остава ограничено.

В заключение, социалната политика на ОАЕ е насочена към изграждането на ефективен, но ограничен по обхват човешки капитал, силно стратифициран по гражданство, пол и социален статус. Тази политика постига политическа стабилност и икономическа ефективност в краткосрочен план, но поражда предизвикателства пред дългосрочната социална интеграция, иновационния капацитет и институционалната легитимност, особено в условията на глоболизиращ се свят, където мобилността, знанието и принадлежността не могат да бъдат строго монополизирани от държавата.

5. Геополитическа роля и глобални амбиции

Геополитическата трансформация на ОАЕ от периферна федерация на племена в рамките на британския протекторат до активен и автономен геостратегически играч в една от най-турбулентните зони на света – Ближкия изток – не може да бъде обяснена единствено чрез анализа на военна мощ или икономически капацитет, а изисква включването на сложни динамики, обвързващи геоекономическа проекция, политическа легитимност и технологично-инфраструктурно превъзходство.

За разлика от класическите концепции за хегемония, основани на военно-доминантна сила (Gilpin, 1981), ОАЕ следват модел на „инфраструктурна геополитика“, при който властта се проектира чрез контрол върху критични логистични възли, финансова архитектура, комуникационни мрежи и инфраструктура за мека сила – парадигма, близка до понятието „connectivity statecraft“, формулирано от Khanna (2016). Чрез изграждането на глобално значими хъбове като пристанище Джебел Али, международното летище в Дубай и инвестиционния фонд Mubadala, ОАЕ се превръщат в център на регионални и трансрегионални потоци – на капитали, стоки, хора и информация – което им позволява да трансцендират ограниченията на географската си маломерност.

В теоретичен план, подобна стратегия може да бъде анализирана през призмата на „неконвенционалния реализъм“ (Vuzan & Wæver, 2003), където сигурността се разбира не само като териториална защита, а като способност за системна адаптация и влияние чрез невоенни средства. В този контекст външната политика на ОАЕ се характеризира с парадоксална амбивалентност: от една страна, активно участие във военни конфликти, най-вече в Йемен чрез коалиция със Саудитска Арабия – което ги позиционира като твърд силов играч; от друга, усилената дипломация, посредничество и разгръщане на хуманитарна и образователна помощ, чрез което се изгражда образ

на „прогресивна автокрация“ в международен план.

Подписването на Авраамическите споразумения с Израел през 2020 г., което направи ОАЕ първата арабска държава в Персийския залив, нормализираща отношенията си с Тел Авив, не беше просто геополитически пробив, а стратегическа демонстрация на способност за автономна външна политика, независима от панарабския консенсус, но легитимирана чрез прагматичен национален интерес.

Подобна постпарадигмална външна политика може да бъде свързана с теорията за „strategic hedging“ (Lim and Cooper, 2015), при която държавите не избират трайни съюзнически ориентации, а балансират между глобални и регионални сили, адаптирайки се динамично към изменящата се международна среда. ОАЕ демонстрират стратегическо хеджиране чрез балансирано поддържане на връзки със Съединените щати (като ключов военен партньор), Китай (като икономически контрагент) и Русия (като дипломатически канал в конфликтни зони).

Участието на Емирствата в глобални институции и многостранни форуми – включително тяхното временно членство в Съвета за сигурност на ООН и ролята в организирането на глобалния климатичен форум COP28 – подчертава амбицията на страната да проектира себе си не просто като регионална сила, а като „малка глобална сила“ (Neumann and Gstöhl, 2006), способна да въздейства върху глобалните дискурси. Един от основните инструменти

на тази проекция е меката сила, реализирана чрез инвестиции в културна дипломация, образование, спорт и иновации – с примери като фондация „Mohammed bin Rashid Al Maktoum“, финансирането на музеи като Лувър Абу Даби и спонсориране на спортни събития като Формула 1. Тази форма на мека сила не е универсална, а „селективна и стратегическа“ – тя цели не универсално обаяние, а изграждане на специфични образи за специфични публики, като отговаря на концепцията за „smart power“ (Nye, 2004), в която се комбинират убедителност и принуда.

Геополитическият обхват на ОАЕ включва и африканския континент, където страната се позиционира като инвеститор в инфраструктура, логистика и селско стопанство, често използвайки тези инвестиции като лост за политическо влияние. Това стратегическо навлизане в Африка може да бъде интерпретирано през теорията на „неоколониалната геоикономика“ (Foster, 2009), където икономическото влияние функционира като заместител на формалния суверенитет. Въпреки това, ОАЕ успяват да избегнат асоциации с хегемония, представяйки действията си като партньорски и прагматични, чрез политика на сътрудничество.

В същото време, вътрешната авторитарна структура на управление не пречи на страната да се представя като либерална по отношение на толерантността, религиозната свобода и межкултурния диалог – стратегия, която се вписва в модела на

„авторитарен либерализъм“ (Hamann, 2009), където авторитарните структури се прикриват или компенсират чрез целенасочено изграждане на външен образ на откритост и напредничавост. Така ОАЕ успяват да произведат форма на легитимност, която не зависи от вътрешна демокрация, а от външно възприемане като „държава на бъдещето“ – модерна, ефективна, сигурна и свързана.

Геополитическата амбиция на страната не е да наложи универсална идеология, а да демонстрира приложимостта на прагматичен, технократски, технологично ориентиран модел на управление, който съчетава икономическа рационалност с политическа централизация – проект, който намира симпатизанти в глобалния Юг и представлява алтернатива на западните либерални демокрации. В този контекст ролята на ОАЕ в световната система не е просто функционална, а нормативна – тя предлага нова „норма на развитие“ (Finnemore and Sikkink, 1998), при която авторитарната стабилност, икономическата ефективност и глобалната свързаност не се изключват взаимно, а могат да съществуват синергично.

6. Заключение

Политикономическият анализ на ОАЕ като държава на бъдещето демонстрира, че класическите парадигми на развитие, легитимност и институционален растеж се нуждаят от фундаментално преосмисляне в светлината на нови емпирични реалности и

възникващи алтернативи на либералния модернизационен консенсус.

ОАЕ представляват политикономически хибрид: конституционно авторитарна монархия с висока степен на икономическа отвореност; социално стратифицирано общество с високи нива на субсидирана гражданска лоялност; и технологично ориентирана икономика, развита на основата на централно планирани инвестиционни стратегии.

Това уникално съчетание поражда ново разбиране за възможното взаимодействие между институционална централизираност и функционална модерност – концепция, която предизвиква бинарността, установена в теориите на Липсет (1959), Хънтингтън (1968) и техните последователи, според които икономическата модернизация води неминуемо до политическа либерализация. Вместо това, ОАЕ представляват емпиричен контрапункт, в който модернизацията е инструментализирана от държавата в полза на собствената си консолидираща логика, създавайки това, което бихме могли да наречем „авторитарна модерност“ – режим, в който технологиите, устойчивостта, глобалната интеграция и иновациите не водят до демокрация, а до усилване на капацитета на централизираната власт.

Анализът на основните стълбове на този модел – политическата система, икономическата трансформация, аграрни иновации, социалната политика и външнополитическата активност – показва, че успехът на Емирствата

не се корени основно в изкопаемите ресурси (макар и те да играят ролята на катализатор), а в институционализирана способност за стратегическа визия, технократично изпълнение и селективно адаптиране на глобални практики в локален контекст.

Теоретично това потвърждава тезата на Evans (1995) за „вграденa автономия“ на държавата: автономност, необходима за стратегическо планиране, и едновременно с това способност за ефективна артикулация на интереси чрез административен и социален апарат. ОАЕ успяват да въведат нов тип национализъм – „прагматичен национализъм“, в който идентичността се изгражда не чрез реторика на изключване или историческа травма, а чрез икономически успех, технологичен напредък и международна легитимност.

В този смисъл страната функционира не само като икономически субект, но и като „имиджова държава“ (Anholt, 2007), чиято легитимност се основава и на международната ѝ перцепция като ефективна, модерна и мирна сила. Този модел обаче, макар и устойчив в краткосрочен план, поражда фундаментални въпроси относно неговата адаптивност при евентуално изчерпване на икономическата рента, трансформации в глобалната трудова мобилност, климатични кризи и политически флуктуации в региона.

От тази гледна точка, макар ОАЕ да демонстрират завидна институционална кохезия и капацитет за стратегическо действие, дългосрочната устойчивост на модела ще зависи от

способността му да агресира вътрешната социална фрагментация, да разшири участието на гражданите и да укрепи механизмите за отчетност и адаптивност. Следователно, макар ОАЕ да не предлагат универсален модел за подражание, те несъмнено формират „референтна рамка“ (benchmark) за държави от Глобалния юг, които търсят пътища за развитие извън догмите на неолибералната ортодоксалност.

Стратегическото им използване на ренти, технологични иновации,

глобална свързаност и културна дипломатичност доказва, че модерността може да бъде политически конфигурирана, а не само икономически произведена. В заключение, ОАЕ не просто съществуват в бъдещето – те активно го конструират, чрез институционален инженеринг, социално управление и глобална интеграция, превръщайки се в политикономическа лаборатория, в която се тестват нови модели на суверенитет, развитие и легитимност в XXI век.

Цитирани източници (References):

1. Acemoglu, D., & Robinson, J.A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Business.
2. Al-Waqfi, M.A., & Forstenlechner, I. (2014). Barriers to Emiratization: The role of policy design and institutional environment in determining success. *Journal of Human Resource Management*, 25(2), 285–303.
3. Anholt, S. (2007). *Competitive identity: The new brand management for nations, cities and regions*. Palgrave Macmillan.
4. Becker, G.S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (3rd ed.). University of Chicago Press.
5. Beblawi, H. (1987). The rentier state in the Arab world. In H. Beblawi & G. Luciani (Eds.), *The rentier state* (pp. 49–62). Croom Helm.
6. Beblawi, H., & Luciani, G. (Eds.). (1987). *The rentier state*. Croom Helm.
7. Bellin, E. (2004). The robustness of authoritarianism in the Middle East: Exceptionalism in comparative perspective. *Comparative Politics*, 36(2), 139–157.
8. Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge University Press.
9. Chan, J., To, H.P., & Chan, E. (2006). Reconsidering social cohesion: Developing a definition and analytical framework for empirical research. *Social Indicators Research*, 75(2), 273–302.
10. Davidson, C.M. (2009). *Abu Dhabi: Oil and beyond*. Columbia University Press.
11. Dryzek, J.S. (1997). *The politics of the earth: Environmental discourses*. Oxford University Press.

12. Esping-Andersen, G. (1990). The three worlds of welfare capitalism. Princeton University Press.
13. Evans, P. (1995). Embedded autonomy: States and industrial transformation. Princeton University Press.
14. FAO (2022). UAE agricultural statistics. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
15. Finnemore, M., & Sikkink, K. (1998). International norm dynamics and political change. *International Organization*, 52(4), 887–917.
16. Foster, J. B. (2009). A failed system: The world crisis of capitalist globalization and its impact on China. *Monthly Review*, 61(1), 1–18.
17. Gilpin, R. (1981). War and change in world politics. Cambridge University Press.
18. Hamann, T.H. (2009). Neoliberalism, governmentality, and ethics. *Foucault Studies*, 6, 37–59.
19. Helmke, G., & Levitsky, S. (2004). Informal institutions and comparative politics: A research agenda. *Perspectives on Politics*, 2(4), 725–740.
20. Heydemann, S. (2007). Upgrading authoritarianism in the Arab world. Brookings Institution.
21. Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration*, 69(1), 3–19.
22. Huntington, S.P. (1968). Political order in changing societies. Yale University Press.
23. IRENA. (2023). Renewable capacity statistics 2023. International Renewable Energy Agency.
24. Khanna, P. (2016). Connectography: Mapping the future of global civilization. Random House.
25. Klerkx, L., Jakku, E., & Labarthe, P. (2019). A review of social science on digital agriculture, smart farming and agricultural innovation systems. *Agricultural Systems*, 184, 102763.
26. Lim, D.J., & Cooper, Z. (2015). Reassessing hedging: The logic of alignment in East Asia. *Security Studies*, 24(4), 696–727.
27. Lipset, S.M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. *American Political Science Review*, 53(1), 69–105.
28. Mahdavy, H. (1970). The patterns and problems of economic development in rentier states: The case of Iran. In M.A. Cook (Ed.), *Studies in the economic history of the Middle East* (pp. 428–467). Oxford University Press.
29. Mann, M. (1984). The autonomous power of the state: Its origins, mechanisms and results. *European Journal of Sociology*, 25(2), 185–213.

30. Mazzucato, M. (2013). The entrepreneurial state: Debunking public vs. private sector myths. Anthem Press.
31. Mol, A.P.J., & Spaargaren, G. (2000). Ecological modernization theory in debate: A review. *Environmental Politics*, 9(1), 17–49.
32. Neumann, I.B., & Gstöhl, S. (2006). Lilliputians in Gulliver's world? Small states in international relations. Working Paper, 1.
33. North, D.C. (1990). Institutions, institutional change and economic performance. Cambridge University Press.
34. Nye, J.S. (2004). Soft power: The means to success in world politics. Public Affairs.
35. Sachs, J.D., & Warner, A.M. (1995). Natural resource abundance and economic growth. NBER Working Paper No. 5398.
36. Schatz, E. (2009). Political legitimacy in Central Asia: Curse or cure? University of Chicago Press.
37. Sen, A. (1999). Development as freedom. Oxford University Press.
38. Shalev, M. (1996). The privatization of social policy? Occupational welfare and the welfare state in America. In E. Shalev (Ed.), *The transformation of the welfare state* (pp. 129–152). Oxford University Press.
39. UNDP (2022). Gender equality and human development report – UAE. United Nations Development Programme.
40. von Braun, J., & Meinzen-Dick, R. (2009). “Land grabbing” by foreign investors in developing countries: Risks and opportunities. IFPRI Policy Brief, 13.
41. Walker, B., Holling, C. S., Carpenter, S. R., & Kinzig, A. (2004). Resilience, adaptability and transformability in social–ecological systems. *Ecology and Society*, 9(2), 5.
42. World Bank (2023). United Arab Emirates: Social indicators. <https://data.worldbank.org>
43. World Bank (2023). Water management in the Middle East. <https://data.worldbank.org>
44. World Bank (2023). World development indicators. <https://data.worldbank.org>
45. World Economic Forum (2022). Global competitiveness report. Geneva: WEF.
46. World Economic Forum (2022). Global human capital report. Geneva: WEF.

Politikonomicheskata hibridnost na Obedinenite arabski emirstva kato darzhava ot nov tip

Daniel Petrov

The Political-Economic Hybridism of the United Arab Emirates as a New-Type State

Daniel Petrov

Abstract: This article explores the political-economic model of the United Arab Emirates (UAE) through the lens of authoritarian modernity, post-rentier transformation, and strategic adaptation under conditions of global uncertainty. The analysis challenges the classical assumptions of modernization theory, which posit that economic growth inevitably leads to political liberalization, by demonstrating how the UAE consolidates an authoritarian structure through contemporary governance tools, innovation, and international legitimacy. The methodology is based on a qualitative analysis of secondary data from international sources (World Bank, FAO), combined with critical interpretation of relevant theoretical frameworks in institutional economics, development sociology, and comparative politics. The central thesis of the study is that the UAE represents a new type of statehood-hybrid, technocratic, and globally positioned – where legitimacy derives not from democratic mechanisms but from efficiency, outcomes, and control over rentier and infrastructural flows. The article examines five key dimensions of this model: political system, economic diversification, sustainable agriculture, social policy, and foreign policy. Each of these demonstrates how state power is transformed into an instrument for managing the future. The article offers a new perspective on understanding the possible configurations between power, economy, and society in the 21st century and serves as a critical contribution to the debate on alternatives to the liberal political order.

Key words: UAE, authoritarian modernity, political economy, sustainable development, rentier state.

JEL: P48.